

UDC 238.242

THE INFLUENCE OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP ON THE LABOR MARKET

V. Smachylo, V. Khalina, O. Kolmakova, A. Ustilovska, O. Synilo

Article info

Received
24.06.2020

Accepted
19.08.2020

Kharkiv National
University of
Civil Engineering
and Architecture
40, Sumska Str.,
Kharkiv,
61002, Ukraine

E-mail:

*miroslava.valya@
ukr.net;*
v.khalina@ukr.net;
*elenkolmakova78
@gmail.com;*
*ustilovskaya.an@
ukr.net*

Smachylo, V., Khalina, V., Kolmakova, O., Ustilovska, A., Synilo, O. (2020). The influence of social entrepreneurship on the labor market. Scientific Horizons, 08 (93), 79–88. doi: 10.33249/2663-2144-2020-93-8-79-88.

Entrepreneurship, in its diversity of types and forms, is the basis for the development of socio-economic systems, and its impact on the labor market is crucial - from general economic and employment to social stratification through income differentiation. At the same time, the impact of social entrepreneurship is certainly much broader and stronger than the development of small and medium-sized businesses. Its unique role is to form a significant share of GDP, provide employment, including socially exclusive segments of the population, and target a large set of community problems. These features require a study of the impact of social entrepreneurship on the labor market of Ukraine in terms of global goals of sustainable development, which is the purpose of this article. In the course of the research the authors relied on the theoretical and methodological basis of social entrepreneurship, laid by the works of domestic scientists, documents in the field of sustainable development, legal and strategic documents of Ukraine, official statistics and used methods of statistical analysis.

The hierarchy of sustainable development goals and their relationship with social entrepreneurship and the labor market are studied. Social entrepreneurship is defined as a specific type of entrepreneurial activity, with a social purpose and mission, which is aimed at solving problems and obtaining social, economic, innovative effects and effects of sustainability and scale. The dual nature of social entrepreneurship is defined, which, on the one hand, is aimed at solving the problems of humanity by achieving the goals of sustainable development, and on the other hand - is one of the areas described in them and which requires support. It is pointed out that social entrepreneurship has a much broader impact on the labor market than ordinary entrepreneurship. A descriptive model of the impact of social entrepreneurship on the labor market is proposed, identifying three types of impacts that depend on the delay in time. Based on the model of influence and the results of statistical analysis, the key directions of social entrepreneurship development are proposed: youth entrepreneurship; entrepreneurship of persons of pre-retirement age; women's entrepreneurship; entrepreneurship of special categories of the population; entrepreneurship of labor re-emigrants. A promising area of further research is the development of a strategy for the development of social entrepreneurship in Ukraine, taking into account the needs of the labor market.

Key words: *social entrepreneurship, labor market, sustainable development goals, effect, statistical analysis.*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА РИНОК ПРАЦІ

В. В. Смачило, В. Ю. Халіна, О. М. Колмакова, А. С. Устіловська, О. О. Синіло

Харківський національний університет будівництва та архітектури
вул. Сумська, 40, м. Харків, 61002, Україна

Підприємництво, в його різноманітні види та форми, є основою розвитку соціально-економічних систем, а його вплив на ринок праці є вирішальним – від загальноекономічного й забезпечення зайнятості до соціальної стратифікації через диференціацію доходів. В той же час, вплив соціального підприємництва, безумовно, є значно ширшим і сильнішим, ніж розвиток просто малого та середнього бізнесу. Його своєрідна роль полягає у формуванні значної частки ВВП, забезпеченні зайнятості, в тому числі й соціально-ексклюзивних верств населення, та цільовому спрямуванні на вирішення великої сукупності проблем громад. Саме вказані особливості вимагають дослідження впливу соціального підприємництва на ринок праці України в розрізі глобальних цілей сталого розвитку, що і є метою даної статті. В процесі дослідження автори спиралися на теоретико-методичний базис соціального підприємництва, закладений працями вітчизняних науковців, документи у сфері сталого розвитку, нормативно-правові та стратегічні документи України, дані офіційної статистики та використовували методи статистичного аналізу.

Досліджено ієрархічність цілей сталого розвитку та їх взаємозв'язок із соціальним підприємництвом та ринком праці. Соціальне підприємництво визначено як специфічний вид підприємницької діяльності, з соціальною метою та місією, яка спрямована на вирішення проблем та отримання соціального, економічного, інноваційного ефектів та ефектів сталості й масштабу. Визначено дуальну природу соціального підприємництва, яка, з одного боку, спрямована на вирішення проблем людства шляхом досягнення цілей сталого розвитку, а з другого боку – є одним із напрямів, який у них описано та вимагає підтримки. Вказано, що соціальне підприємництво має значно ширший вплив на ринок праці, ніж звичайне підприємництво. Запропоновано описову модель впливу соціального підприємництва на ринок праці із визначенням трьох типів впливів, які залежать від відтермінування в часі. На основі моделі впливу та результатів статистичного аналізу запропоновано ключові напрями розвитку соціального підприємництва: молодіжне підприємництво; підприємництво осіб передпенсійного віку; жіноче підприємництво; підприємництво особливих категорій населення; підприємництво трудових реемігрантів. Перспективним напрямом подальших досліджень є розробка стратегії розвитку соціального підприємництва в Україні з урахуванням потреб ринку праці.

Ключові слова: соціальне підприємництво, ринок праці, цілі сталого розвитку, ефект, статистичний аналіз.

Вступ

Створення сприятливого для бізнесу середовища (*business-friendly environment*) для існуючих малих та середніх підприємств (МСП) та потенційних підприємців є однією з головних цілей ЄС, яку озвучує Європейська комісія (*European Commission*, 2020). Цей напрям діяльності ЄК є безумовним базисом сприяння досягненню цілей сталого розвитку (ЦСР) як основних стратегічних орієнтирів розвитку людства (*United Nations Ukraine*, 2017). Вітчизняне нормативно-правове поле та пакет стратегічних документів також спрямовані на розвиток підприємництва. Вагому підтримку в цьому процесі надають міжнародні програми та фонди через систему міжнародної технічної

допомоги (МТД), наприклад «Конкурентоспроможна економіка» (*USAID*, 2020).

Саме підприємництво, в його різноманітні види та форми є основою розвитку соціально-економічних систем. А його вплив на ринок праці є вирішальним – від загальноекономічного й забезпечення зайнятості до соціальної стратифікації через диференціацію доходів. В той же час, вплив соціального підприємництва, безумовно, є значно ширшим і сильнішим, ніж розвиток просто малого та середнього бізнесу. Його своєрідна роль полягає у формуванні значної частки ВВП, забезпеченні зайнятості, в тому числі й соціально ексклюзивних верств населення, та цільовому спрямуванні на вирішення великої сукупності проблем громад.

Матеріали та методи

В процесі дослідження автори спиралися на теоретико-методичний базис соціального підприємництва, закладений працями вітчизняних науковців (Cherchyk et al., 2017; Svynchuk et al., 2018; Kornetskiy, 2019). Також співавторами даної статті проводилися дослідження як у сфері теоретико-методичних аспектів стимулювання соціального підприємництва, так і сфері розробки дієвих механізмів та їх імплементації в економіку України (Kolmakova et al., 2018). Визначальним у формуванні політики розвитку соціального підприємництва та ринку праці є Цілі Сталого розвитку, тому документи в цій сфері стали основою вивчення. Дослідження ринку праці ґрунтуються на вітчизняному нормативно-правовому полі та використанні статистичного аналізу (метод рядів динаміки, визначення структури), який застосовувався до офіційних даних статистики України та Європи.

Результати досліджень та обговорення

Узагальнення проблем людства, а також шлях їх вирішення, отримало свою реалізацію в Цілях сталого розвитку (United Nations Ukraine, 2017), яких в 2015 р. було прийнято 17 на основі аналізу та перегляду Цілей Тисячоліття та досягнення яких заплановано на 2030 р. Вказані цілі покладено в основу стратегічних документів розвитку Європейського Союзу та окремо – європейських країн.

Інтеграція України у світове співтовариство зумовила перегляд напрямів розвитку та імплементації Глобальних цілей ООН та Стратегії розвитку ЄС до державних і регіональних стратегій розвитку в усіх сферах: «Стратегія сталого розвитку України 2020» (Pro Stratehiu..., 2020), Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року (Derzhavna strategiya..., 2020) та інших. В свою чергу, стратегії національного рівня знаходять своє відображення в стратегічних документах на рівнях області та міста.

Указом Президента України (2019) затверджено забезпечення дотримання цілей сталого розвитку до 2030 року, які проголошені резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1 та результати їх адаптації з урахуванням специфіки розвитку України, викладені у Національній доповіді «Цілі сталого розвитку:

Україна 2017» (Kabinet Ministriv Ukrainy, 2017).

Соціальне підприємництво як науковий напрям в нашій країні активно досліджується останнім часом (Mishchuk & Pylypchuk, 2017; Tolstova & Serhienko, 2018; Bondaruk, 2019; Lunkina & Ivanenko, 2019; Sybyrka et al., 2019; Miniailenko, & Ivanytska, 2020); висвітлюються питання еволюції, становлення, імплементації міжнародного досвіду, впливу на економічний розвиток. В той же час, необхідно відзначити, що теоретичне надбання в цій сфері досить суперечливе та належить, в основному, закордонним дослідникам.

Співавторами даної статті проводилися попередні дослідження щодо теоретичного обґрунтування соціально-економічної категорії «соціальне підприємництво» (Smachylo et al., 2018). Осмислення напрацювань в даній сфері дозволяють репрезентувати авторське бачення цього феномену як специфічного виду підприємницької діяльності, з соціальною метою та місією, яка спрямована на отримання соціального, економічного, інноваційного ефектів та ефектів сталості й масштабу. Підґрунтям реалізації підприємницької активності, і соціального спрямування, в тому числі, є вирішення проблеми – в даному випадку – соціальної. Звичайно, не можна вважати цей інструмент панацеєю від усіх соціально-економічних проблем, але він є дієвим та прогресивним, виходячи з реалій інших країн.

Вказане корелює з ідентифікацією соціального підприємництва через низку критеріїв, що наведені в табл. 1.

Вважаємо, що ключовим є наявність соціальної складової під час здійснення підприємницької діяльності. Найчастіше, обрання соціальної місії та мети базується на вирішенні проблем певної категорії населення або на частковому вирішенні глобальних проблем людства (у відповідності з ЦСР).

Розглянемо, для прикладу, цілі канадських соціальних підприємств (Zelena kniga..., 2019): 26 % забезпечують розвиток зайнятості; 19 % проводять навчання для інтеграції робочої сили; 19 % генерують дохід для материнської організації; 81 % працюють для досягнення соціальної місії; 45 % працюють для досягнення культурної місії; 27 % працюють для досягнення екологічної місії; 43 % вирішують питання подолання бідності.

Таблиця 1. Критерії відповідності підприємницької діяльності соціальному підприємництву

КРИТЕРІЇ	соціальна мета діяльності суб'єкта господарювання має бути закріплена в його установчих документах або у договорах чи інших документах, що підтверджують соціальну мету його діяльності;
	суб'єкт господарювання частково або повністю спрямовує свій прибуток (дохід) на соціальну мету, провадить свою діяльність із соціальною метою, надає свої товари, роботи, послуги із соціальною метою, працевлаштовує осіб, що належать до вразливих категорій населення;
	суб'єкт господарювання добровільно публічно звітує не рідше ніж один раз на рік про результати свого соціального підприємництва відповідно до визначених ним показників та прогнозованих результатів;
	суб'єкт господарювання дотримується демократичної форми управління (тільки для юридичних осіб) або спрямовує частково чи повністю свій прибуток (дохід) на соціальну мету до суб'єкта, який здійснює діяльність з такою метою та дотримується демократичної форми управління.

Джерело: сформовано на основі (OSCE, 2019).

Як бачимо, цілі діяльності соціальних підприємств Канади тісно пов'язані як з ринком праці, вирішуючи проблеми зайнятості, підвищення якості робочої сили через навчання), так і з ЦСР (подолання бідності, екологічні проблеми, забезпечення гідної праці).

Очевидно, що соціальне підприємництво, суттю якого є першочергове вирішення проблеми з використанням інструментів бізнесу, а вже потім власне економічне збагачення, спрямоване на усунення сукупності проблем, які визначені в ЦСР в цілому. Можна сказати, що соціальне підприємництво є квінтесенцією ЦСР, адже спрямоване на вирішення глобальних проблем через локальні виміри і, одночасно, є інструментом досягнення ЦСР.

На жаль, уряд нашої держави не відзначив напрям розвитку соціального підприємництва пріоритетним, як це було зроблено урядом Норвегії: у жовтні 2015 року прийнято Урядовий План підтримки підприємництва «Хороші ідеї – забезпечене майбутнє», окремим розділом якого є підтримка та розвиток соціального підприємництва (*Sotsialne pidpriemnitstvo...*, 2015). Ні Стратегія сталого розвитку "Україна - 2020", ні Державна стратегія регіонального розвитку на період до 2020 року, так само як і Стратегії розвитку регіонів (міст), що побудовані на їх основі, не декларують окремо розвиток соціального підприємництва. Хоча, у 2011 р. була спроба легалізувати соціальний бізнес, шляхом подання законопроекту, який відхиллено комітетом з питань податкової політики ВРУ.

В той же час за кордоном, сектор соціального підприємництва здійснює суттєвий вплив на

економіку та ринок праці. Так, соціальні підприємства Канади задекларували прибутки в розмірі не менше 1,19 млрд дол., у тому числі понад 828 млн дол. – з продажів. Ці підприємства виплатили щонайменше 442 млн дол. заробітної плати 30,8 тис своїх співробітників (*Ukrainskyi Forum...*, 2019). У Британії (за 2015 р.) близько 70000 соціальних підприємств, до яких відносяться як організації, що навчають безробітних, так і соціальні служби, і навіть муніципальні готелі. Вони працевлаштовують більше 2 мільйонів людей, а їх внесок в економіку Великобританії – понад 24 мільярди (*Richardson*, 2016). В США нараховується близько 100 тис. соціальних підприємств, у яких задіяно 2,5 млн працівників (*Kornetskiy*, 2019). В Німеччині, за словами Й. Фурстенберга (*Furstenberger*, 2016), діє понад 100 тис. соціальних підприємств, де працює близько 2,5 млн працівників.

Отже, можемо сказати, що соціальне підприємництво є комплексним інструментом досягнення ЦСР та має ширший вплив на ринок праці, аніж просто підприємництво та, одночасно, є тією сферою, яка прописана як проблемна в ЦСР і потребує подальшого розвитку (ціль 8). Ринок праці, згідно з українським законодавством, розуміється як система правових, соціально-трудова, економічних та організаційних відносин, що виникають між особами, які шукають роботу, працівниками, професійними спілками, роботодавцями та їх організаціями, органами державної влади у сфері задоволення потреби працівників у зайнятості, а роботодавців – у найманні працівників відповідно до законодавства (*United*, 2017).

Низка проблем, які знайшли своє відображення в цілях 1 «Подолання бідності у всіх її формах та усюди», 5 «Забезпечення гендерної рівності, розширення прав та можливостей усіх жінок і дівчаток», 8 «Сприяння поступальному, всеохоплюючому та сталому економічному зростанню, повній і продуктивній зайнятості та гідній праці для всіх», 10 «Скорочення нерівності всередині країн і між ними» знаходяться у безпосередньому зв'язку із ринком праці у розрізі його кількісного або якісного наповнення (*Kabinet Ministriv Ukrainy, 2017*).

В Національній доповіді Цілі сталого розвитку: (*Kabinet Ministriv Ukrainy, 2017*) «розвитку підприємництва у розрізі ринку праці присвячено: завдання 8.3 – підвищити рівень зайнятості населення; 8.4 – скоротити частку молоді, яка не працює, не навчається і не набуває професійних навичок; 8.6 – створити інституційні та фінансові можливості для самореалізації потенціалу економічно активної частини населення та розвитку креативної економіки».

Вказані формулювання окреслюють проблематику вітчизняного ринку праці, які можна розширити на основі статистичного

аналізу ринку праці. Слід відмітити, що в постанові Кабінету міністрів України (2014) «Основні напрями реалізації державної політики у сфері зайнятості населення та стимулювання створення нових робочих місць на період до 2022 року» визначено основні напрями реалізації державної політики у сфері зайнятості населення до 2022 року на основі саме статистичного аналізу (рис. 1). Як бачимо, вони корелюють як з цілями сталого розвитку, так і з сутнісним розумінням соціального підприємництва. Вказані напрями базуються на проблемних моментах, які відмічені на ринку праці, а саме: економічна активність/неактивність населення, рівні зайнятості та безробіття в гендерному, територіальному та віковому розрізах. Згадане вимагає звернення до Методологічних положень щодо класифікації та аналізу економічної активності населення (*Derzhavna sluzhba..., 2011*), які розкривають сутність та склад категорій «економічно активне/неактивне населення», «зайняті та безробітні». Окрім того, проблемним моментом є високі рівні трудової міграції, які провокують кадровий голод у вітчизняній економіці.

☒	розвиток національної економіки як основи для забезпечення продуктивної зайнятості та створення нових робочих місць;
☒	стимулювання розвитку підприємництва та самозайнятості;
☒	забезпечення створення гідних умов праці та детінізація відносин у сфері зайнятості населення;
☒	розвиток системи професійної (професійно-технічної) освіти та забезпечення створення умов для професійного навчання впродовж життя;
☒	забезпечення розвитку інклюзивного ринку праці. Сприяння зайнятості молоді;
☒	реформування державної служби зайнятості та забезпечення інноваційного розвитку послуг на ринку праці;
☒	забезпечення реалізації ефективної державної політики у сфері трудової міграції.

Рис. 1. Напрями реалізації державної політики у сфері зайнятості населення до 2022 року

Таким чином, якщо говорити про категорії населення в розрізі розуміння соціального підприємництва (орієнтація на проблемну групу), то чітко можемо виділити три такі категорії: економічно неактивне населення, безробітні та трудові мігранти (рис. 2).

Вплив соціального підприємництва на вказані групи буде полягати, передусім, у скороченні їх чисельності через процеси створення нових суб'єктів підприємницької діяльності (самозайнятість) та працевлаштуванні у цих суб'єктів представників вказаних категорій (створення нових робочих місць).

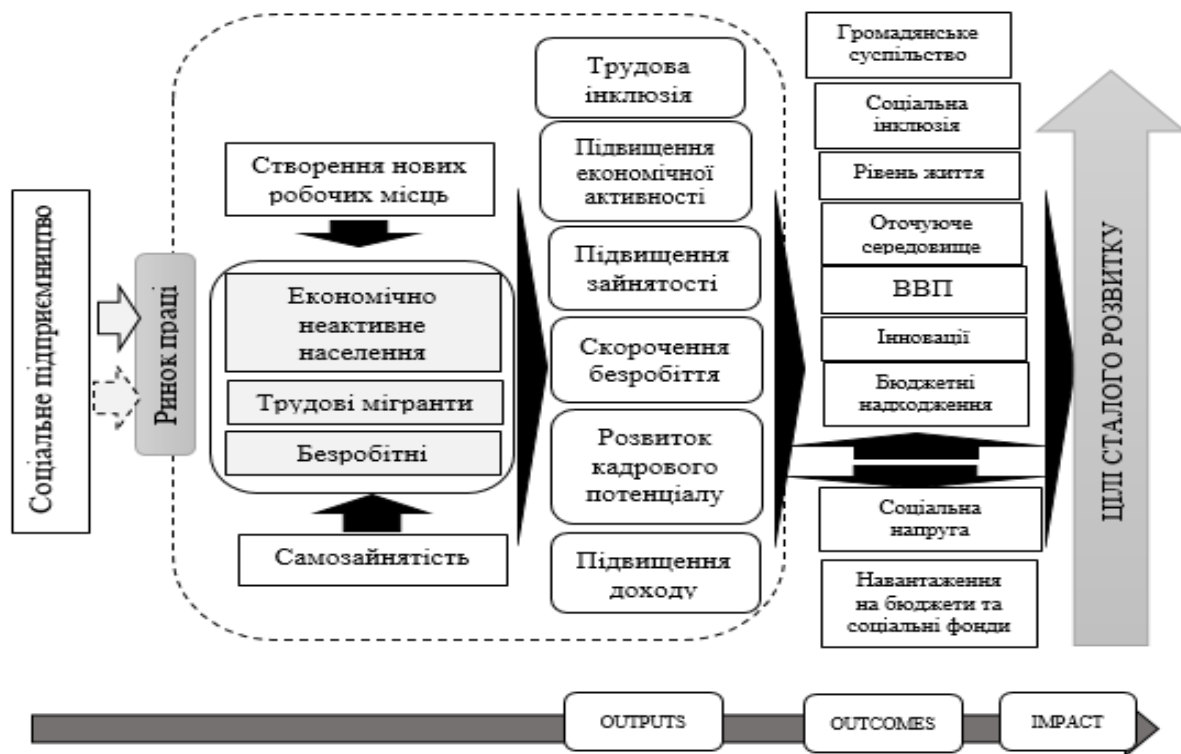

Рис. 2. Вплив розвитку соціального підприємництва на ринок праці

Джерело: розроблено авторами.

Статистичний аналіз за цими групами демонструє наступне.

- 1 блок – «економічна активність (робоча сила) – неактивність»:
 - рівень економічної неактивності населення України у 2018 р. склав 37,4 %, а активності, відповідно, 62,6 %;
 - рівень економічної активності молоді у віці 15–24 роки в 2018 р. склав 33,7 % (в ЄС-28 рівень економічної активності молоді у віці 15–24 роки – 41,7 %) (NISS, 2020).

Отже, у порівнянні з європейськими країнами, Україна має певний потенціал до виведення на ринок праці частини економічно неактивного населення. Склад економічно неактивного населення, яке не входить до робочої сили, за 2019 р. наведено в табл. 2.

Майже половину неактивного населення України представлено пенсіонерами – 5712,10 тис. осіб, де переважають жінки – 57,98 %. Як бачимо, в гендерному розрізі серед економічно неактивного населення також переважають жінки (61,01 %), в територіальному – населення в міській місцевості. Кількість жінок, які виконують домашні (сімейні) обов'язки,

перебувають на утриманні сягає 1924,60 тис. осіб, що сягає 18,45 % від загальної чисельності неактивних осіб. Це характеризує сприйняття жінкою своєї ролі в суспільстві та демонструє значний потенціал до активізації жіночого підприємництва.

2 блок – «зайнятність – безробіття»:

- досить високий рівень безробіття в Україні (8,2 % в 2019 р. у порівнянні з 8,8 % в 2018 р.). В той же час, за даним Eurostat (2020) рівень безробіття в грудні 2019 р. в Єврозоні склав 7,4 %, а в ЄС28 – 6,2 %; молодіжне безробіття, відповідно, становило 15,3 % та 14,1 %;

В доповіді, підготовленій Державною службою зайнятості «Щодо зайнятості та безробіття населення (за даними Державної служби статистики України)» (2019) зроблено акцент на ключові проблемні моменти ринку праці, які означені за 2019 р. у порівнянні з 2018 р.:

- «скорочення зайнятості серед осіб віком 40–49 років з 79,4 % до 78,7 %;
- найнижчий рівень зайнятості у 2019 р. серед осіб у віці 60–70 років (14 %) та у віці 15–24 роки (31 %);

- серед чоловіків чисельність зайнятого населення віком 15–70 років збільшилася на 205 тис. осіб, то серед жінок цей показник зріс лише на 12 тис. осіб;
 - рівень зайнятості серед чоловіків становить 64,0 %, то серед жінок – лише 52,9 %;
 - зростання рівня безробіття серед осіб віком 40–49 років з 7,7 % до 8,4 %, серед осіб 50–59 років – з 7,4 % до 8,0 %;
 - найвищий рівень безробіття серед молоді до 25 років – 15,4 % робочої сили відповідного віку (майже удвічі вище, ніж серед усього населення). В порівнянні з середнім за європейськими країнами, де відбулося скорочення з 15,2 % до 14,4 %, вище;
 - скорочення обсягів та рівня безробіття спостерігається серед чоловіків, в той же час серед жінок відповідні показники зростають.
- Серед чоловіків кількість безробітних зменшилася на 135 тис. осіб (до 808 тис. осіб), а рівень безробіття скоротився з 10,0 % до 8,5 %. Водночас, серед жінок кількість безробітних зросла на 44 тис. осіб (до 680 тис. осіб), а рівень безробіття зріс з 7,4 % до 7,9 % робочої сили;
 - серед зареєстрованих безробітних 52 % становлять жінки, 48 % – чоловіки;
 - 41 % від загальної кількості зареєстрованих безробітних складають люди у віці понад 45 років;
 - серед особливих категорій зареєстрованих безробітних 46,4 тис. (14 %) особи, яким залишилося 10 і менше років до пенсії, 17,1 тис. (5 %) особи з інвалідністю, 8,7 тис. (3 %) учасники АТО та 2,9 тис. (1 %) внутрішньо переміщені особи (станом на 1.01.2020)».

Таблиця 2. Склад та структура економічно неактивного населення в Україні за причинами незайнятості, тис. осіб

Категорія	Усього	Жінки	% від усього	Чоловіки	% від усього	Міська місцевість	% від усього	Сільська місцевість	% від усього
Особи, які не входять до складу робочої сили у віці 15–70 років, усього	10430,50	6363,80	61,01	4066,70	38,99	6893,10	66,09	3537,40	33,91
<i>у тому числі за причинами незайнятості</i>									
пенсіонери	5712,10	3311,70	57,98	2400,40	42,02	3854,40	67,48	1857,70	32,52
учні, студенти денної форми навчання	2029,90	972,00	47,88	1057,90	52,12	1419,10	69,91	610,80	30,09
виконують домашні (сімейні) обов'язки, перебувають на утриманні	2248,80	1924,60	85,58	324,20	14,42	1373,60	61,08	875,20	38,92
стан здоров'я	191,40	73,10	38,19	118,30	61,81	109,10	57,00	82,30	43,00
зневірені	40,10	20,00	49,88	20,10	50,12	24,10	60,10	16,00	39,90
не знають де і як шукати роботу, вважають, що немає підходящої роботи	55,50	21,10	38,02	34,40	61,98	25,90	46,67	29,60	53,33
сезонний характер роботи, сподіваються повернутися на попередню роботу	25,00	7,40	29,60	17,60	70,40	12,90	51,60	12,10	48,40
інші	127,70	33,90	26,55	93,80	73,45	74,00	57,95	53,70	42,05

Джерело: розраховано на основі даних Держаної служби статистики України.

За даними Державної служби зайнятості (2020), вітчизняний ринок праці має проблеми, вирішення яких доцільно здійснювати через розвиток соціального підприємництва, адже ми спостерігаємо критичні моменти серед зайнятості молоді, жінок та осіб передпенсійного віку. З блок – «трудова міграція»: високий рівень міграційних процесів, в якому Україна розглядається як транзитна країна, що обумовлює вимивання кваліфікованих кадрів, при цьому, в 2018 р.; 50 % офіційних трудових мігрантів мало вищу освіту, що оплачена і з бюджетних коштів також; слід відзначити стрімке збільшення міграції серед студентів, яка набула швидкого розвитку за рахунок можливості навчання з подальшим працевлаштуванням за кордоном. Крім того, «відтік мізків» серед молоді та молодих фахівців здійснюється шляхом грантового фінансування навчання, тощо; у 2018 році відповідними суб'єктами господарювання за кордоном було працевлаштовано 97,1 тис. громадян України, що на 16 % більше, ніж у 2017 р. А вже в I кварталі 2020 р., незважаючи на карантинні обмеження, приватними агентствами зайнятості за кордоном було працевлаштовано 20,9 тис. осіб.

Слід зауважити, що офіційні дані Державної служби статистики України (2019) відносно міграції демонструють позитивне міграційне сальдо (+18589 осіб за 2018 р. та + 21512 осіб за 2019 р.). Наведені дані позначають дві проблеми – явище замісної міграції, коли на зміну корінному населенню приїждять іноземці з іншою ментальністю, традиціями; та проблема обліку трудових мігрантів, що унеможлиблює врахування фактору міграції для об'єктивного розгляду та прогнозування ситуації, яка склалася в країні стосовно кадрового потенціалу.

Співавторами даної статті розглядалася проблема рееміграції трудових мігрантів (Kolmakova et al., 2018), де представлено основні положення державної програми стимулювання рееміграції, а межах якої запропоновано створення мігрантоорієнтованих підприємств як різновиду соціальних підприємств та прояв соціального підприємництва.

Виходячи з вищевикладеного, можемо візуалізувати впливи соціального підприємництва на ринок праці (рис. 2). Вони будуть носити прямий та опосередкований характер та викликати різноманітні ефекти: соціальний, економічний, інноваційний, ефекти сталості та

масштабу. Прямий вплив буде виявлятися у створенні нових робочих місця та самозайнятості безпосередньо в секторі соціального підприємництва, опосередкований – через взаємодію із іншими секторами економіки. В результаті активізації соціального підприємництва, очікуємо підвищення зайнятості, економічної активності, доходів, рівня кадрового потенціалу, трудової інклюзії та скорочення безробіття. Дані результати в розрізі нашого дослідження можна розглядати як outputs. В подальшій перспективі можемо розраховувати на зростання бюджетних надходжень та надходжень в соціальні фонди, ріст ВВП, підвищення рівня інноваційності економіки, життя населення, соціальної інклюзії, покращення впливу на оточуюче середовище, розвиток громадянського суспільства при скороченні навантаження на бюджети та соціальні фонди і зниження соціальної напруги в суспільстві. Даний вид результатів, на думку авторів даного дослідження, може характеризуватися як outcomes. Вказані результати у своїй сукупності забезпечують рівень досягнення ЦСР, що є результатом стратегічного характеру – impact.

На основі наведеної моделі впливу та результатів статистичного аналізу можна запропонувати ключові напрями розвитку соціального підприємництва: молодіжне підприємництво; підприємство осіб передпенсійного віку; жіноче підприємництво; підприємство особливих категорій населення; підприємство трудових реемігрантів.

Висновки

В статті представлено результати дослідження щодо імплементації цілей сталого розвитку як головних цілей розвитку людства в стратегічні документи на різних рівнях ієрархії соціально-економічної системи. Визначено сутність соціального підприємництва та вказано на його дуальність: спрямоване на вирішення проблем людства через досягнення ЦСР та розглядається як напрям, за яким необхідно здійснювати підтримку. Вказано, що соціальне підприємництво вирішення проблем та отримання соціального, економічного, інноваційного ефектів та ефектів сталості й масштабу.

Встановлено, що цілі сталого розвитку беззаперечно корелюють з метою та сутністю соціального підприємництва, а також визначено,

що розвиток останнього має значний вплив на ринок праці. Проведено статистичний аналіз показників, що описують соціальне підприємництво та ринок праці. Запропоновано модель, яка описує вплив розвитку соціального підприємництва на ринок праці, спрямована на досягнення ЦСП та в якій враховано типи впливів, що залежать від відтермінування в часі, та типи ефектів.

Вказана модель та результати аналізу стали основою для формування рекомендацій щодо ключових напрямків розвитку соціального підприємництва в Україні: молодіжне підприємництво; підприємництво осіб передпенсійного віку; жіноче підприємництво; підприємництво особливих категорій населення; підприємництво трудових реемігрантів.

References

- Bondaruk, Kh. V. (2019) Vplyv socialnogo pidpryyemnyctva na rozvytok produktyvnykh syl regionu [The impact of social entrepreneurship on the development of productive forces in the region]. *Ekonomichnyj forum*, 1 (3), 31–38. doi: <https://doi.org/10.36910/6765-2308-8559-2019-3-6> [in Ukrainian].
- Cherchyk, L. N., Kolenda, N. V. & Matviichuk, N. M. (2017). Models of social Entrepreneurship. *Scientific bulletin of Polissia*, 3 (11), 72–76. doi: 10.25140/2410-9576-2017-2-3(11)-72-76.
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2011). Metodologichni polozhennya schodo klasifikatsiyi ta analizu ekonomichnoyi aktivnosti naseleennya [Methodological provisions for the classification and analysis of economic activity of the population]. Retrieved from https://ukrstat.org/uk/metod_polog/metod_doc/2011/12/metod.htm [in Ukrainian].
- Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy (2018). Ekonomichna aktyvnist naseleennia Ukrainy [Economic activity of the population of Ukraine]. Retrieved from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_EAN_2018.pdf. [in Ukrainian].
- European Commission (2020). Business-friendly environment. Retrieved from https://ec.europa.eu/growth/smes_en.
- Eurostat (2020). Euro area unemployment at 7.4 % Retrieved from <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10159296/3-30012020-AP-EN.pdf/b9a98100-6917-c3ea-a544-ce288ac09675>.
- Furstenberger, J. (2016). Social Impact gGmbH, *Dopovid na II Vseukrayinskomu forumi sotsialnih pidpriemtsiv*. Kiyiv. Retrieved from <https://drive.google.com/open?id=0B6tjJF2tZgGHQTRUUEFIc0JVT0E>
- Kabinet Ministriv Ukrainy (2017). Natsionalna dopovid «Tsili staloho rozvytku: Ukraina» [National Report "Sustainable Development Goals: Ukraine"]. Retrieved from http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf. [in Ukrainian].
- Kolmakova, O., Smachylo, V. & Khalina, V. (2018). Kontsepsiia prohramy finansuvannia reemihratsiinoho sotsialnogo pidpryyemnyctva v Ukraini [The concept of the program of financing re-emigration social entrepreneurship in Ukraine]. *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini*, 9 (208), 147–158. [in Ukrainian].
- Kornetskiy, A. (Ed.). (2019). Sotsialne pidpryyemnyctvo [Social entrepreneurship]. Kyiv : Familna drukarnia Huss [in Ukrainian].
- Lunkina, T. I. & Ivanenko, H. Yu. (2019) Osoblyvosti rozvytku sotsialnogo pidpryyemnyctva: zakordonnyi dosvid [Features of the development of social entrepreneurship: foreign experience]. *Modern Economics*, 15, 142–147. doi: [https://doi.org/10.31521/modecon.V15\(2019\)-20](https://doi.org/10.31521/modecon.V15(2019)-20). [in Ukrainian].
- Miniailenko, I. V. & Ivanytska, S. B. (2020, 24 de abril). Rozvytok sotsialnogo pidpryyemnyctva v Ukraini [Development of social entrepreneurship in Ukraine]. *Integración de las ciencias fundamentales y aplicadas en el paradigma de la sociedad post-industrial : Colección de documentos científicos «ΛΟΗΟΣ» con actas de la Conferencia Internacional Científica y Práctica (vol. 1, pp. 72–73)*. Barcelona, España. doi: 10.36074/24.04.2020.v1.25. [in Ukrainian].
- Mishchuk, H. Iu. & Pylypchuk, R. R. (2017). Sotsialne pidpryyemnyctvo: kryterii identyfikatsii ta problemy rozvytku [Social entrepreneurship: identification criteria and development problems]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, 2 (30), 152–165. doi: <https://doi.org/10.15407/dse2017.02.152>.
- Organization for Security and Cooperation in Europe (2019). Kontsepsiia rozvytku sotsialnogo pidpryyemnyctva v Ukraini (proekt) [The concept of social entrepreneurship development in Ukraine]. Retrieved from <https://www.osce.org/uk/project-coordinator-in-ukraine/417257>. [in Ukrainian].
- Pro Stratehiiu staloho rozvytku “Ukraina – 2020” [About the Sustainable Development Strategy "Ukraine - 2020"]. № 5 (2015).

Prots, N. (2015). Sotsialne pidpriemnytstvo. Dosvid Norvehii [Social entrepreneurship. The experience of Norway]. Retrieved from <http://lcci.com.ua/socialne-pidpryyemnyctvo-dosvid-norvegiji>. [in Ukrainian].

Richardson, M. (2016). Social Enterprise: Lessons learned from the UK. Dopovid na II Vseukrayinskomu forumi sotsialnih pidpriemtsiv. Kyiv, 16.11.2016. Retrieved from <https://drive.google.com/open?id=0B6tjJF2tZgGHZ0l0S3V2VmZBVjQ>.

Smachylo, V., Khalina, V. & Klynyska, Ye. (2018). Development of the social entrepreneurship in Ukraine as an innovative form of the business. *Marketing i menedzhment innovatsiy*, 1, 235–236.

Svynchuk, A. A., Garafonova, O. I. & Kolupaieva, I. V. (2018). Concepts of social entrepreneurship: international aspect. *Scientific bulletin of Polissia*, 1 (13), 189–195. doi: 10.25140/2410-9576-2018-1-1(13)-189-195.

Sybyrka, L., Dmytriieva, O. & Syroizhko, K. (2019). Rozvytok ta stanovlennia sotsialnoho pidpriemnytstva ta sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu [Development and incipience of social entrepreneurship and corporate social responsibility], *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 22, 47–53. doi: 10.32702/2306-6814.2019.22.47 [in Ukrainian].

Tolstova, A. V. & Serhiienko, S. (2017). Rozvytok sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini : problemy ta mozhlyvosti [Development of social

entrepreneurship in Ukraine: problems and opportunities]. *Visnyk ekonomiky transportu i promyslovosti*, 62 (Spetsvypusk), 384–391. doi:10.18664/338.47:338.45.v%vi%i.134754 [in Ukrainian].

Ukrainskyi Forum Blahodiinykiv (2019). Zelena knyha sotsialnoho pidpriemnytstva v Ukraini [Green paper social entrepreneurship in Ukraine]. Kyiv. Retrieved from <https://drive.google.com/file/d/1ujmBuxtHrAw5bIdhPZoR1UoHKyMjQko/view> [in Ukrainian].

United Nations Ukraine (2017). Tsili staloho rozvytku 2016-2030 [Sustainable Development Goals 2016-2030]. Retrieved from <http://www.un.org.ua/ua/tsili-rozvytku-tysiacholittia/tsili-staloho-rozvytku>. [in Ukrainian].

USAID (2020). Konkurentospromozhna ekonomika Ukrainy [Competitive economy of Ukraine]. Retrieved from <https://www.usaid.gov/uk/ukraine/economic-growth> [in Ukrainian].

Yatsenko, L. D. (2019). Problemy molodizhnoi zainiatosti v Ukraini ta shliakhy yikh podolannia [Problems of youth employment in Ukraine and ways to overcome them]. Retrieved from <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/socialna-politika/problemi-molodizhnoi-zainyatosti-v-ukraini-ta-shlyakhi-ikh>. [in Ukrainian].